

Plukovník gšt. Karel P r a ž á k :

Operace na vnitřních liniích.

Trochu theorie k letošním závěrečným cvičením
v Čechách.

Letošní závěrečná cvičení v Čechách byla zajímavá tím, že svým velkým rozsahem umožnila postavit proti sobě dva druhy manévru. Byl to u strany modré manévr na vnějších, u strany červené pak manévr na vnitřních liniích.

Nechci se zde šířit o manévru na vnějších liniích. Tato operace byla a zůstane vždy nejžádoucnějším druhem operace. Má čistě ofensivní ráz a činí protivníka závislým na vlastní vůli; má výhodu sbíhavosti směrů a zkracování fronty při postupu. Proto zůstává klasická bitva u Cann vždy ideálem všech vojevůdců. Výsledek této operace zřídka kdy zklame; je jen třeba, aby nepřítel byl čelně poután a aby čelní a boční směr na sebe navzájem působily. Účinek operace je tím zřejmější, čím dále v nepřátelském týlu se oba směry setkávají.

Tato okolnost je však jedinou nevýhodou této operace. Protivník může, byla-li sbíhavost směrů kalkulována příliš daleko, porazit postupně jednu skupinu po druhé.

To je snahou při manévru na vnitřních liniích. Jeho charakteristikou je právě přenášení úsilí z jednoho směru na druhý. Je to využití výhody této operace, při níž jsou síly více soustředěny a poměrně snadno přesunutelný s jednoho bojiště na druhé. Operace na vnitřních liniích dovoluje změny v soustředění sil, a proto je pružnější než operace na vnějších liniích, kde jednou zaujatá sestava se dá během operace těžko změnit.

Ač je vždy snahou manévrovat na vnějších liniích, může někdy situace vnutit nezbytnost operovat na vnitřních liniích. Postupují-li proti soustředěné armádě dvě skupiny z různých směrů, má tato armáda jen dvojitou možnost: buď roztáhnout frontu, připustit spojení obou skupin a bránit se proti celkové síle nepřítele (Benedek 1866), nebo ofensivně vyrazit postupně na odloučené skupiny (Východní Prusko a Halič 1914).

Není jisté sporu, že ofensivní řešení, t. j. operace na vnitřních liniích, je sympatičtější, ač je mnohem choulostivější a odvážnější. Podmínkou jejího úspěchu je dosažení rozhodné porážky jedné z nepřátelských skupin, a to v tak krátké době, aby jí druhá skupina nemohla přispěchat na pomoc. Nerozhodný úspěch nebo zpoždění rozhodného úspěchu znamená neúspěch celého manévru. Zato nepříteli, který operuje na vnějších liniích, může úspěch i na vedlejší bojišti přinést úspěch celé operace.

Proto je operace na vnitřních liniích mnohem více závislá na manévru nepřítele než operace vedená na vnějších liniích. Je třeba mnoho odhodlanosti, rozhodnosti a chladné krve, aby se velitel rozhodl k tomuto manévru a neodhodlal se k pasivní obraně. Je třeba také pružných a průbojných jednotek, aby úspěch byl zajištěn. Při kritice války r. 1866 se často zapomíná právě na tu okolnost, že Benedek ztratil důvěru v svou armádu, a proto se nemohl odhodlat k odvážné akci. Nebezpečí napadení s boku se zdá tak význačným, že je třeba tvrdého velitelského charakteru k odhodlání se k tomuto manévru a k vytrvání v něm.

Je to však právě tento způsob manévru, při němž může i početně značně slabší armáda dosáhnout úspěchu. Proto je operace na vnitřních li-

niích zvlášť zajímavá. Pro snadnější studium této operace uvádím příklady z r. 1914, a to operaci 8. německé armády ve Východním Prusku a operaci rakouských armád v Haliči.

*

Ve Východním Prusku stála

8. německá armáda (velitel generál Prittwitz do 22. srpna, pak generál Hindenburg, I., XVII., XX. a I. záložní sbor) s 13 pěšími a 1 jezdeckou divisí, t. j. 170 prapory, 78 eskadronami a 774 děly, proti

1. ruské armádě (velitel generál Rennenkampf, II., III., IV. a XX. sbor) s $9\frac{1}{2}$ pěšími a $5\frac{1}{2}$ jezdeckými divisemi, t. j. 156 prapory, 140 eskadronami a 648 děly, a

2. ruské armádě (velitel generál Samsonov, I., VI., XIII., XV. a XXIII. sbor) s $10\frac{1}{2}$ pěšími a 3 jezdeckými divisemi, t. j. 166 prapory, 111 eskadronami a 636 děly.

Celkem je tedy, vyjádříme-li poměr sil zlomkem, v němž jako čitatele uvedeme počet pěších praporů a jako jmenovatele počet děl:

$$\frac{170}{774} \text{ něm. : } \frac{322}{1284} \text{ rus.}$$

Mají tedy Rusové absolutní převahu. 1. armáda postupuje severně od Mazurských jezer směrem na západ, 2. armáda z jihu, východně od Mazurských jezer, směrem na sever. Rusové operují tudíž na vnějších liniích, Němci mohou buď ustoupit na Vislu a tam se bránit proti oběma armádám anebo provést manévry na vnitřních liniích.

Celá operace má tři údobí:

1. bitvu u Gumbinnen proti 1. ruské armádě,
2. bitvu u Tannenbergu proti 2. ruské armádě a
3. bitvu u Mazurských jezer proti 1. ruské armádě.

1. Bitva u Gumbinnen 19. a 20. srpna 1914 (náčrt 1.).

Mimo XX. sbor, který kryje jižní hranice proti 2. ruské armádě, je 8. německá armáda shromážděna za řekou Angerappen proti 1. ruské armádě.

Ruská 1. armáda překročila německé hranice 17. srpna a po menší bitce u Stallupönen postupuje na Gumbinnen; nemá ještě všechny své síly vpředu.

$$\text{Poměr sil na bojišti: } \frac{105}{508} \text{ něm. : } \frac{94}{408} \text{ rus.,}$$

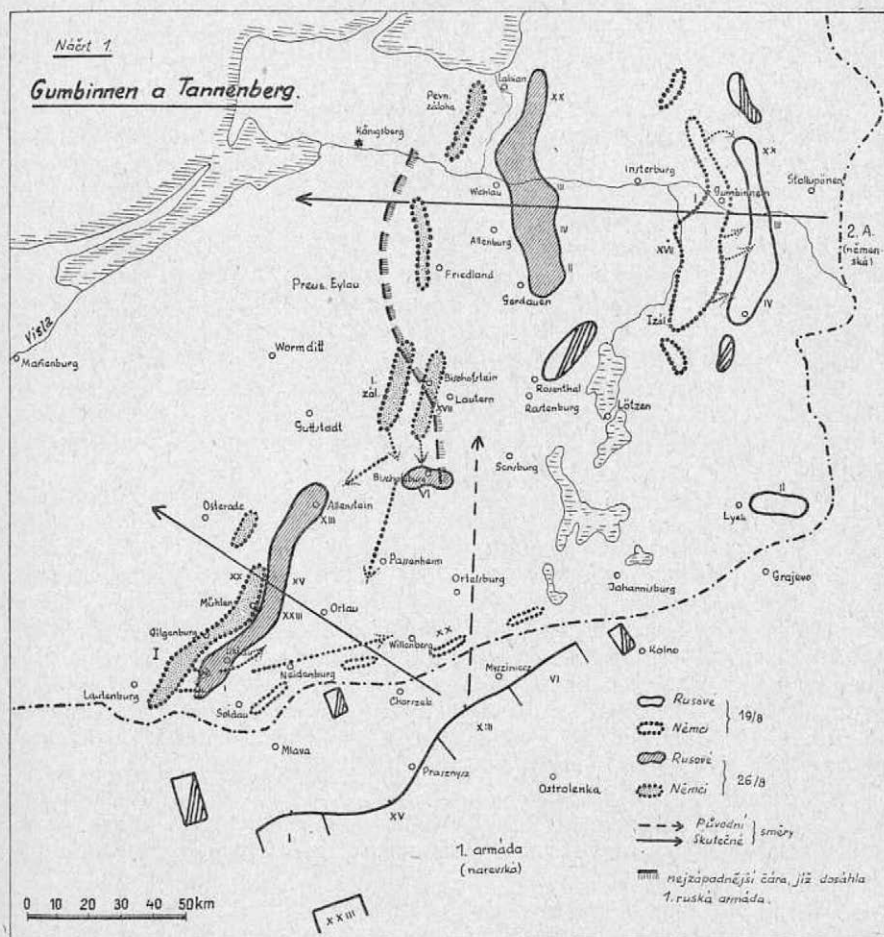
$$\text{na jižní frontě: } \frac{65}{286} \text{ něm. : } \frac{175}{612} \text{ rus.}$$

Němci mají na bojišti převahu a uplatňují ji na obou křídlech. Při pokračování bitvy 21. srpna by byla německá křídla postoupila koncentricky a to by bylo pravděpodobně vedlo k porážce 1. ruské armády.

Veliteli 8. německé armády generálovi Prittwitzovi selžou však nervy, není s úspěchem bitvy do večera 20. srpna spokojen a na zprávu, že 18. srpna nastoupila 2. ruská armáda postup, rozhodne se k ústupu. Neodvažuje se svést rozhodný boj a vzít na sebe risiko operace na vnitřních liniích.

Rusové jsou 21. srpna ústupem Němců překvapeni; neztěžují ústup a ztratí dotyk. Zmizení Němců před vlastní frontou považují pak za svůj rozhodný úspěch.

Ztráty: Němci 14.500 mužů, Rusové 30.000 mužů.

2. Bitva u Tannenbergu 26. až 30. srpna 1914 (náčrt 1).

Nový velitel 8. německé armády generál Hindenburg se rozhodne přes ztrátu času k operaci na vnitřních liniích a chce napřed porazit 2. ruskou armádu, jejíž postup pokládá za nebezpečnější. Ponechá proti 1. ruské armádě jen slabé síly (jezdeckvo a zeměbranu), vše ostatní soustředí proti 2. ruské armádě.

Poměr sil na bojišti: $\frac{153}{728}$ něm. : $\frac{175}{612}$ rus.,

na východní frontě proti 1. armádě: $\frac{27}{46}$ něm. : $\frac{156}{648}$ rus.

Němci mají tedy i na samém bojišti, přes nejkrajnější oslabení východní fronty, jen převahu dělostřelectva. Mezitím co XX. sbor zdržuje nepřítele čelně, postupuje XVII. a I. záložní sbor do jeho vnitřního (východního) boku, I. sbor do jeho vnějšího západního boku.

2. ruská armáda, která měla původně směr všeobecně severní (Chorzele — Bischofsburg), dostává na zprávu o ústupu Němců od Angerappu směr na severozápad (Osterode); tím se oddálí křídla 1. a 2. armády o dva denní pochody.

22. srpna dosáhne 2. ruská armáda čáry Ortelsburg—Soldau, její východní křídlo je od jižního křídla 1. armády, která v tu dobu ještě stojí na Angerappu, vzdáleno 100 km. Sblížení křídel je rozevřením směrů oddáleno, mimo to však vystavuje 2. armáda při svém dalším postupu své pravé křídlo zásahu nepřítele.

26. srpna dochází k bitvě: XV., XXIII. a XIII. sbor jsou čelně zastaveny, na pravém křídle je VI. ruský sbor poražen XVII. a I. záložním německým sborem a ustoupí jižně od Bischofsburgu, čímž obnaží pravý bok čelní skupiny; na levém křídle je I. ruský sbor napaden I. německým sborem a ustoupí na Mlavu, čímž obnaží cestu do levého boku čelní skupiny.

27. až 29. srpna dokončují Němci oboustranný obchvat čelní skupiny (XIII., XV. a XXIII. sboru) I. sborem ze západu, XVII. a I. záložním sborem z východu, což vede 30. srpna k úplnému obklíčení a zničení této skupiny.

Mezitím 1. ruská armáda, která stála do 23. srpna na Angerappu, postoupila do 26. srpna o 20—60 km až na čáru Labiau-Wehlen-Allenburg-Gerdauen-Rosenthal. Je tedy při zahájení bojů u 2. armády od jejího křídla u Bischofsburgu 45 km vzdálena. Po dobu bitvy zůstává málo činnou. Příčinou je domněnka, že Němci, s nimiž byl po bitvě u Gumbinnen ztracen dotyk, ustupují na Königsberg a za Vislu. Velitelství severozápadní fronty dalo 1. a 2. armádě úkol: „společně zatlačit Němce k moři a zamezit jim ústup za Vislu.“ V duchu tohoto úkolu byla, za předpokladu, že Němci ustupují, oprávněna změna směru 2. armády na severozápad a nebyla ani přílišná rychlost pronásledování 1. armádou žádoucí, ježto by pak 2. armáda neměla čas dosáhnout dříve Visly.

Proto postupuje 1. armáda pomalu (od 23. do 26. srpna, t. j. za 4 dny nejvýše 60 km). Pocit, že Němci jsou již poraženi, byl tak silný, že 26. srpna bylo nařízeno, aby II. sbor pochodoval zpět k dráze, aby mohl být převezen k Varšavě.

Teprve 27. srpna večer dostává generál Žilinský, velitel severozápadní fronty, zprávy o obtížné situaci 2. armády; zastaví zamýšlený převoz II. sboru a nařídí 28. srpna ráno, aby levé křídlo 1. armády (dva sbory a jezdeckvo) postoupilo na Bartelstein a Bischofsburg.

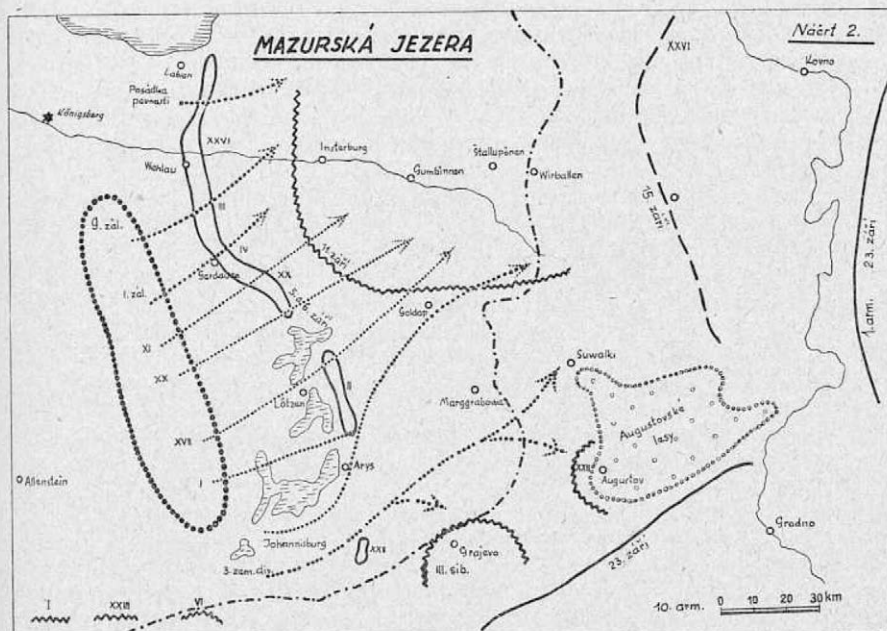
V důsledku tohoto rozkazu dosáhne 1. armáda 29. srpna čáry Preussisch Eulau-Bartelstein-Bischofsstein a Seeburg-Bischofsburg; na 30. srpen dostává rozkaz postoupit na Bartelstein. Rozkaz však na zprávu o ústupu 2. armády je odvolán a jen jezdeckvo učiní pokus postoupit. 31. srpna nastoupí pak 1. armáda všeobecný ústup na postavení opírající se jižním křídlem o Mazurská jezera.

Výsledkem bitvy je rozhodná porážka 2. ruské armády, která na delší dobu není schopna ofensivy.

Ztráty: Němci 12.000 mužů, Rusové 140.000 mužů a 350 děl.

3. Bitva u Mazurských jezer 7. až 14. září 1914 (náčrt 2).

31. srpna po ukončení bitvy u Tannenbergu dostává 8. německá armáda další úkol: „Nejdříve je úkolem 8. armády osvobodit Východní Prusko od armády Rennenkampfovy. Pronásledování poražené 2. armády postradatelnými jednotkami ve směru na Varšavu je, vzhledem na postup Rusů z Varšavy na Slezsko, žádoucí. Další použití 8. armády je předvídáno — dovolí-li to poměry ve Východním Prusku — ve směru Varšava.“

Ač by bylo žádoucí postupovat na Varšavu a uplatnit se v operacích rakouské armády, je nutno napřed se obrátit proti 1. ruské armádě, která, nejsouc zničena, znamená stále boční a týlové nebezpečí při postupu na Varšavu.

Generál Hindenburg přeskupí tedy 8. německou armádu, která mezitím dostala posilu v XI. a Gardovém zál. sboru tak, že na jižní frontě pronásleduje nepřítele hlavně jezdeckem a zajišťuje se na čáře Mlava-Chorzele-Myszinice zeměbranceckými a domobraneckými jednotkami; vše ostatní přesunuje na čáru Ortelsburg-Bischofsburg-Heilsberg-Mehlsack k postupu proti 1. armádě.

Rusové se zatím opevňují severně od Mazurských jezer. Jako posila přibyl 1. armádě XXVI. sbor; u Grodna se tvoří nová 10. armáda (velitel generál Flug, XXII., III. sibiřský a I. turkestanský sbor).

$$\text{Poměr sil je na bojišti: } \frac{184}{1074} \text{ něm. : } \frac{228}{924} \text{ rus.}$$

$$\text{proti 2. a 10. armádě: } \frac{40}{70} \text{ něm. : } \frac{124}{480} \text{ rus.}$$

7. září počíná postup 8. německé armády čtyřmi sbory čelně a dvěma sbory obchvatem z jihu přes Mazurská jezera, jejichž přechody zůstaly v německých rukou. Průchod Mazurskými jezery se podaří bez obtíží a oba sbory (XVII. a I.) se obrátí na severozápad do boku 1. armády! Proti shromažďující se 10. armádě se jistí Němci jen jednotkami zeměbrany; vše nasadí k hlavnímu útoku.

9. a 10. září útočí Němci na 1. armádu; současně nastoupí na jižní frontě 2. armáda postup. Jižní křídlo 1. armády je však 9. září obchvatem Němců již tak ohroženo, že generál Rennenkampf nařídí ústup 1. armády. Velitelství severozápadní fronty zastaví proto postup 2. armády a odvolá rozkaz k postupu pohotových již částí 10. armády.

Jen sborům pravého křídla 1. armády se podaří do 14. září celkem plynulý ústup na Němen, levé křídlo (II. a XX. sbor) si musí těžce vybojovávat ústup, který byl stále ohrožován s boku.

I když se nepodařilo plné obklíčení jako u 2. armády, má přece 1. armáda a zvláště její sbory jižního křídla velké ztráty; armáda je otřesena a musí být vzata zpět až za Němen k reorganizaci.

Ztráty: Němci 9000 mužů, Rusové 100.000 mužů a 150 děl.

Němcům se podařila operace na vnitřních liniích, přes počáteční neúspěch u Gumbinnen; porazili postupně obě skupiny nepřítelů, které dohromady měly téměř dvojnásobnou přesilu a mohou nyní klidněji uvolnit síly ve Východním Prusku pro novou ofenzivu ze Slezska na Varšavu.

Výsledek celé operace je nejlépe zjevný z poměru ztrát: kdežto Němci ztratili celkem pouze 37.000 mužů, ztratili Rusové 250.000 mužů (z toho 145.000 zajatých), t. j. $\frac{1}{3}$ počtu a 500 děl ($\frac{1}{4}$ počtu). Německá armáda je plně bojeschopná, obě ruské armády jsou zeslabeny, demoralisovány a na delší dobu neschopny operací.

*

V Haliči stojí v polovině srpna na severní frontě 1. rakouská armáda (generál Dankl I., V. a X. sbor, skupina gen. Kummera a něm. sbor Woyrsch) s 11 pěšími a 2 jezdeckými divisemi, t. j. 241 prapory, 90 eskadronami a 592 děly, a

4. rakouská armáda (generál Auffenberg, II., VI., IX., XVII. a XIV. sbor) s $11\frac{1}{2}$ pěšími a 3 jezdeckými divisemi, t. j. s 206 prapory, 79 eskadronami a 604 děly, proti

4. ruské armádě (generál baron Salza, XIV., XVI. a Granátický sbor) s $9\frac{1}{2}$ pěšími a $4\frac{1}{2}$ jezdeckými divisemi, t. j. 104 prapory, 100 eskadronami a 350 děly, a

5. ruské armádě (generál Plehve, V., XVII., XIX. a XXV. sbor) s 13 pěšími a 5 jezdeckými divisemi, t. j. 152 prapory, 150 eskadronami a 600 děly;

na východ je usměrněna

3. rakouská armáda (generál Brudermann, později generál Borojevič, III. a XI. sbor) s $6\frac{1}{2}$ pěšími a 3 jezdeckými divisemi, t. j. 97 prapory, 87 eskadronami a 304 děly, a

2. rakouská armáda, která postupně dochází ze srbského bojiště (generál Böhm-Ermolli XII., VII. a IV. sbor) s $8\frac{1}{2}$ pěšími a 1 jezdeckou divisi, t. j. 136 prapory, 91 eskadronami a 480 děly, proti

3. ruské armádě (generál Ruzskij, IX., X., XI. a III. komb. sbor) se 14 pěšími a 4 jezdeckými divisemi, t. j. 187 prapory, 117 eskadronami a 673 děly, a

8. ruské armádě (generál Brusilov, VII., VIII., XII. a XXIV. sbor) s 10 pěšími a 5 jezdeckými divisemi, t. j. 149 prapory, 147 eskadronami a 541 děly.

Celkem i s pevnostními posádkami a zajišťovacími jednotkami mají rakouské armády 481½ pěších a 11 jezdeckých divisí s 819 prapory, 384 eskadronami a 2082 děly,

ruské armády 51 pěších a 21 jezdeckých divisí s 823 prapory, 690 eskadronami a 3060 děly.

Je tedy poměr mezi rakouskými a ruskými silami v Haliči mnohem výhodnější než poměr německých a ruských sil ve Východním Prusku. Přes to v Haliči končí operace na vnitřních liniích nezdarem. Také zde se vyvinou bitvy na dvou oddělených bojištích. Jsou to:

1. na severu bitvy u Krasnika a Komarova,
2. na východě bitva u Ravy Ruské a na Vereszyczi.

1. Bitvy u Krasnika a Komarova 23. srpna až 1. září (náčrt 3).

Kdežto rakouské armády nastupují na řece Sanu a Dněstru, předpokládá ruské hlavní velitelství soustředění rakouských sil východně od Sanu s těžištěm u Lvova.

Podle toho usměrňuje 4. armádu všeobecně na Přemyšl, aby překazila ústup rakouských sil, 5. armádu ze severu a 3. armádu ze severovýchodu na Lvov a 8. armádu přímo ze západu na směr jižně od Lvova.

23. srpna jsou zahájeny boje u Krasniku střetnutím 1. rakouské a 4. ruské armády. Rusové jsou v třídní bitvě poraženi a ohroženi obchvatem, ze západu ustupují 25. srpna na Lublin, při čemž zahýbají své západní křídlo.

Po tomto úspěchu nařizuje rakouské hlavní velitelství 1. a 4. armádě postup všeobecně severním směrem, aby způsobily rozhodnou porážku ruským silám mezi Vislou a Bugem; 3. armáda postoupí směrem na Zloczov. Tímto rozkazem vznikají na frontě 200 km tři oddělená bojiště, z nichž na každém je asi třetina rakouských sil.

Ruské velitelství jihozápadní fronty mění na zprávu o neúspěchu 4. armády 5. armádě směr na západ proti východnímu boku nepřátelských sil útočících na 4. armádu.

Poměr sil je: na severních bojištích $\frac{447}{119\text{e}}$ rak. : $\frac{256}{950}$ rus.,

na východním bojišti $\frac{215}{690}$ rak. : $\frac{336}{1214}$ rus.

Mají tedy Rakušané na severních bojištích značnou přesilu, na východní frontě mnohem příznivější poměr sil než Němci ve Východním Prusku.

1. rakouská armáda postupuje pomalu za ustupující 4. ruskou armádou na Lublin; 4. rakouská armáda, stojící 60 km jižně od Cholmu, chce oboustranným obchvatem zničit 5. ruskou armádu. Dojde k bitvě u Tomaszova 25. a 26. srpna, v níž Rusové mají s počátku úspěch. Teprve poznenáhlu získávají Rakušané půdu. Oboustranný obchvat se však nepodaří, protože mezi 1. a 4. rakouskou armádou je mezera 80 km, do níž postupuje XXV. ruský sbor. Na východním křídle se obchvat podaří a Rusové pomalu ustupují. Tak stojí 31. srpna 1. a 4. rakouská armáda na

čáře Josefov na Visle — jižně od Cholmu na frontě asi 150 km, aniž dosáhly zdrcujícího rozhodnutí proti stále se zesilujícím Rusům.

Při tom se již počíná projevovat ohrožení pravého křídla 4. armády ústupem 3. armády operující na východě.

3. a 8. ruská armáda nastoupily postup 18. srpna. Na svém postupu se srazí s 3. rakouskou armádou, která utrpěvši velké ztráty ustoupí 26. srpna na Zlatou Lipu, aby se vyhnula oboustrannému obchvatu. 28. srpna, obchvácena z jihu, ustoupí na Gnilou Lipu a na postavení východně od Lvova; 31. srpna je nucena ustoupit z této čáry na postavení západně od Lvova na Wereszyci.

1. září dobude 4. rakouská armáda Komarova a poté 5. ruská armáda nastoupí dobrovolný ústup na Cholm. Na západě se nepodaří 1. rakouské armádě obchvat západního křídla 4. ruské armády; dojde jen k přestřelce západně od Ivangorodu, na východě však dosáhne 1. armáda Travníků na trati Cholm-Lublin.

Výsledkem bojů 1. a 4. rakouské armády od 23. srpna do 1. září je sice ústup 4. a 5. ruské armády, avšak Rakušané nedosáhli rozhodujícího vítězství a Rusové vyhnuli se zničení uspořádaným ústupem.

2. Bitva u Ravy Ruské 3. září až 11. září (náčrt 3).

Vzhledem ke kritické situaci 3. armády a ústupu Rusů na severu rozhodne se rakouské hlavní velitelství ponechat proti severu jen 1. armádu a ze 4. armády skupinu arciknížete Josefa Ferdinanda (XIV. sbor a jezdeckto); zbytek 4. armády obrátí k jihu, aby východně od Wereszycze útočil ze severu na jih do boku 3. a 8. ruské armády, čelně vázanou 3. a 2. rakouskou armádou.

Na ruské straně chtěl velitel 3. a 8. armády po ústupu Rakušanů od Zlaté Lipy zastavit postup na tři dny (podobně jako generál Rennenkampf po bitvě u Gumbinnen), aby si vojska odpočinula a aby mohl připravit další postup na Lvov. Hlavní velitelství však v tomto případě zakročuje a nařizuje těmto armádám, aby postupovaly dále bez přestávky a urychleně. Ježto pak mezi pravým křídlem 3. armády a levým křídlem 4. armády je stále ještě mezera čtyř denních pochodů, nařizuje hlavní velitelství, aby se 3. armáda posunula na sever a postupovala severně od silnice Brody-Lvov; 8. armáda se k ní přimkne a postupuje také severněji. Velitelství 3. a 8. armády vyhoví tomuto rozkazu teprve po ústupu Rakušanů od Gnilé Lipy; proti názoru hlavního velitelství, že rozhodnutí leží v prostoru Ravy Ruské, je stále toho názoru, že rozhodnutí lze získat jen stálým obchvacováním jižního rakouského křídla.

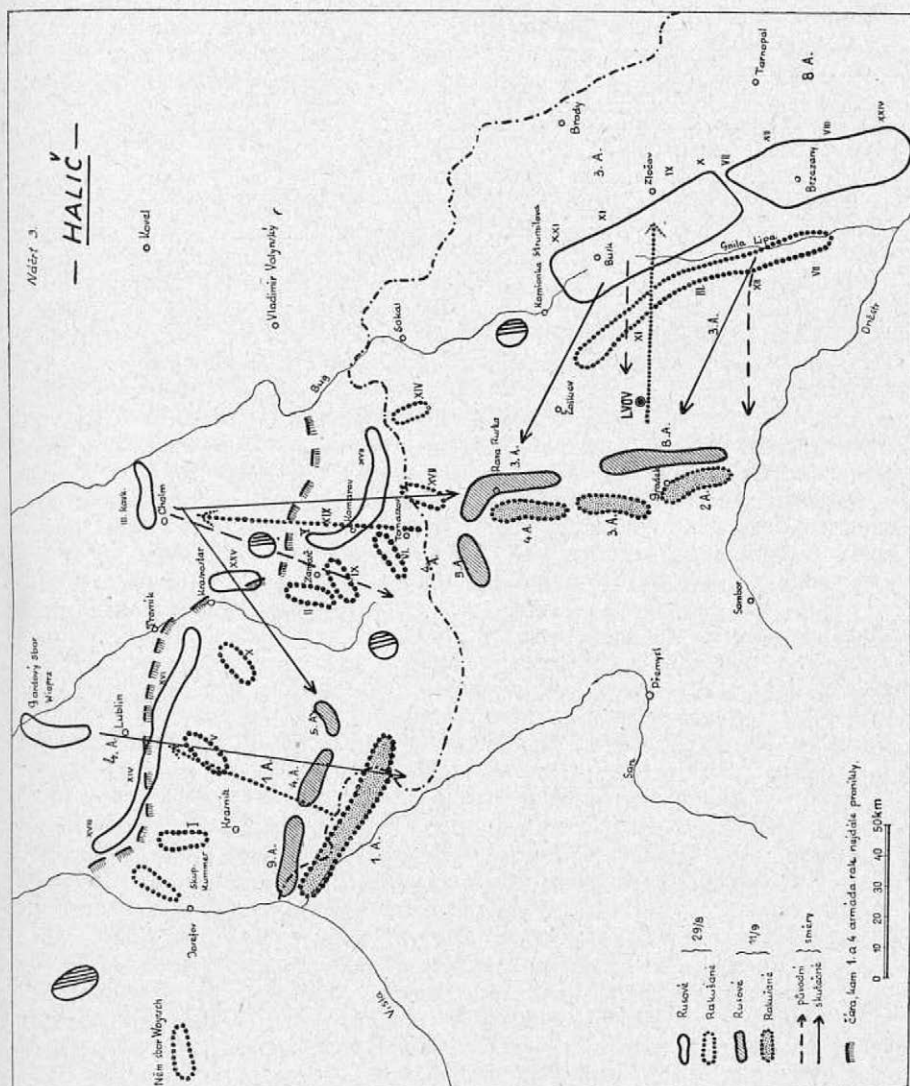
Na severní frontě vyrazí 4., 5. a nově se tvořící 9. armáda k ofenzivě; 4. a 9. armáda útočí na 1. rakouskou armádu, 5. armáda se rozdělí: V. a XVII. sbor postupuje na jih do boku 4. rakouské armády, XXV. a XIX. sbor na jihozápad do boku 1. rakouské armády.

Vznikne tím tento poměr sil:

$$\begin{array}{l} \text{na severním bojišti: } \frac{225}{600} \text{ rak. : } \frac{264}{1072} \text{ rus.,} \\ \text{na východním bojišti: } \frac{425}{1232} \text{ rak. : } \frac{413}{1562} \text{ rus.} \end{array}$$

Ačkoli poměr sil není již tak výhodný jako v předchozím údobí, není situace ještě beznadějná. 4. září jsou křídla 3. a 4. ruské armády stále

ještě 60 km od sebe vzdálena a dobře provedený postup 4. rakouské armády může křídlo 3. ruské armády odtláčit ještě dále. Závažnější však je, že pod vlivem velkých ztrát ztratila rakouská vojska průbojnost a

odolnost. Rakouské hlavní velitelství setrvává sice ještě na manévru na vnitřních liniích, ztrácí však důvěru v svá vojska a pomýšlí na ústup za San. Proto také, aby mohla 4. armáda při neúspěchu ustoupit, dostává pásmo postupu příliš daleko západně, podél samé fronty 3. armády. Tímto příliš opatrným postupem, jakož i posunutím 3. ruské armády na sever se stane, že 4. rakouská armáda, místo aby sama obhvacovala, je zachy-

cena 3. ruskou armádou s boku a nucena obrátit se k obraně proti východu v přímém prodloužení severního křídla 3. rakouské armády.

Stojí tedy na čáře Rava Ruska — tok Wereszycze od severu k jihu 4., 3. a nově se tvořící 2. rakouská armáda. Tyto síly přejdou 6. září k útoku přímo na východ. Útok má menší úspěchy na jižním křídle, kde byly nasazeny jednotky nově přišlé ze srbského bojiště; rozhodnutí však leží na severním křídle.

Tam byla skupina arciknížete Josefa Ferdinanda zatlačena na západ, kde chrání bok 1. armády. Tím však obnažuje bok 4. armády, kterou Rusové napřed 3., později částí 5. armády obchvacují.

U 1. rakouské armády není poměr sil zvlášť nevýhodný; je tu 16 ruských proti 15½ rakouským divisím. Rusové mají sice čerstvé síly, ježto nasadili nové sbory; postup však jde velmi pomalu a je spojen s takovými ztrátami, že chtějí 9. září zastavit svou ofensivu. Velitel 1. rakouské armády generál Dankl se však rozhodne 9. září k ústupu. Tím je ohrožen také ústup 4., 3. a 2. armády. Protože tam útok nemá valných výsledků a ohrožení severního boku 4. armády je stále hrozivější, nařídí 11. září hlavní rakouské velitelství všeobecný ústup na Přemyšl a za řeku San.

Ani na severním, ani na východním bojišti nemohli Rakušané dosáci pronikavého úspěchu; nezbyvá jim než ustoupit a přejít do obrany proti sloučeným skupinám nepřítele.

Ztráty v těchto bojích od 23. srpna do 11. září byly na obou stranách značné. Rusové ztratili 230.000 mužů a 300 děl, Rakušané 350.000 mužů (z toho 100.000 zajatých) a 400 děl.

Rakouská armáda je však desorganisovaná, demoralisovaná; vládne v ní velká deprese tak, že s ní jako s vážným nepřítelem nelze v dohledné době počítat.

Tohoto úspěchu dosáhli Rusové přes to, že jejich převaha nebyla tak značná jako ve Východním Prusku. Ještě ke konci je celkový poměr $\frac{804\frac{1}{2}}{2140}$ rak. : $\frac{823}{3060}$ rus.; při čemž však nutno uvážít, že ruské převahy bylo dosaženo teprve postupně během bojů.

*

Zkoumejme nyní srovnáním uvedených operací, co přispělo k jejich zdaru nebo nezdaru, abychom si tím vyvodili podmínky, nutné pro úspěch operace na vnitřních liniích. Vidíme tu ihned, že kromě opatření vlastních měla tu též rozhodující vliv opatření nepřítele.

Základem manévru na vnitřních liniích je, že proti soustředěné armádě postupují dvě nepřátelské skupiny prostorově od sebe oddělené. Velitel si zvolí jednu z těchto skupin a rozdělí své síly na dvě skupiny: jednu, kterou chce zvolenou nepřátelskou skupinu porazit, druhou, kterou chce druhou nepřátelskou skupinu zdržovat do té doby, než porazí první skupinu a může přesunout své síly proti druhé skupině. Musí první nepřátelskou skupinu porazit rozhodně, aby po přesunutí většiny sil proti druhé skupině nebyla schopna ofensivy. Jen donucení k ústupu nestačí. Bitva u Tannenbergu znamená vyřazení 2. ruské armády, u Krasniku a Komarova nejsou však ruské armády zničeny, ustupují sice, celkem však v pořádku. Tím se vysvětluje, že 8. německá armáda není v své operaci proti 1. ruské armádě rušena, kdežto boj rakouské 2., 3. a 4. armády na

Veresznici končí ústupem, protože severní skupina ruských armád opět přejde do ofensivy.

K provedení tohoto manévru potřebuje velitel prostoru, aby byl vyloučen vliv obou nepřátelských skupin na sebe, a čas, aby mohl jednu skupinu rozhodně porazit, než je nucen obrátit se proti druhé.

Jde tedy především o to, kterou skupinu nepřítele nejdříve třeba napadnout. Bude to zajisté ta skupina, která armádu více ohrožuje a jejíž postup má větší vliv na celkovou situaci. Je to ta skupina, která postupuje do boku a týlu celé sestavy.

Ve Východním Prusku je to 2. ruská armáda, jejíž postup by přinutil i síly stojící proti 1. ruské armádě k ústupu. Kdežto 1. armáda jde čelně a musí získávat terén krok za krokem, může jí postup 2. armády uvolnit cestu ihned, protože ohrožuje ústupové cesty. Proto vidíme, že se generál Hindenburg obrací napřed proti 2. armádě.

Podobně v Haliči ohrožuje 4. a po novém směru i 5. ruská armáda ústupové cesty. Sebe větší vítězství proti východní skupině ruských sil by bylo kompromitováno velkým úspěchem severní ruské skupiny. Proto i zde se obrací Rakušané nejprve proti severní skupině.

Věc však není ve skutečnosti tak jednoduchá. O směru, na němž nasadí velitel nejdříve své úsilí, t. j. proti které skupině se obrátí, rozhoduje také úkol. Má-li jednotka podle celkového plánu za úkol postupovat v určitém směru a je při tom většími silami ohrožována s boku, je nezbytné obrátit se napřed proti skupině, která bok ohrožuje; pak teprve může bez obavy před nebezpečím plnými silami plnit svůj úkol.

S tohoto hlediska by odpovídal manévr 8. německé armády a Rakušanů tomu, že obě armády chtěly postupovat na východ. Nebylo-li tomu tak a chtělo-li se napřed dosíci dobytí Polska, znamená provedení manévru značné zpoždění v operacích. 8. německá armáda by měla postupovat na jih. Obrátí se však napřed proti jižní skupině, pak se musí obrátit proti východní skupině, aby si uvolnila východní bok, a teprve potom může se znovu obrátit proti jihu. Kdyby se byla zdařila bitva u Gumbinnen, byla by mohla hned po vítězství u Tannenbergu 31. srpna postupovat dále na Varšavu, což by bylo jistě změnilo osud rakouských armád.

Podobně i v Haliči by bylo při event. vítězství u Ravy Ruské musilo následovat přeskupení opět k severu.

Toto řešení je ovšem odvážnější a lze k němu přikročit, jen je-li si velitel jist, že lze bočné nebezpečí vydržeti do plného potření čelní skupiny. Treba tu brát v úvahu sílu skupin (zničení silnější skupiny má zpravidla v zápětí dobrovolný ústup slabší skupiny), hloubku prostoru, na němž může skupina zdržující nepřítele, který ohrožuje týl, manévrovat, aniž ještě týl je ohrožen, konfiguraci terénu, který může pomáhat přírodními a umělými úřekázkami, vzdálenost cílů a vhodnost sestavy pro ten onen směr a konečně ve velké míře odvážnost velitele a odolnost vojsk.

Volba směru je velmi těžká, protože neúspěch i na vedlejším směru může kompromitovat úspěch dosažený na směru hlavním. Jen zřídka budou všechny podmínky příznivé jednomu směru, zpravidla budou důvody roztržité a záleží pak na odvaze velitele, pro který směr se dříve rozhodne.

Při úvahách o manévru na vnitřních liniích třeba dále uvážit, jakého prostoru k provedení manévru potřebujeme.

Počáteční vzdálenost obou skupin je známa; je třeba porazit jednu z nepřátelských skupin dříve, než se druhá přiblíží tak blízko, aby mohla zasáhnout do boje na rozhodném bojišti. Theoreticky by bylo možné počítat, že se druhá skupina nesmí do skončení boje přiblížit více, než činí hloubka vyšších jednotek, t. j. asi 15—20 km. Ve skutečnosti bude však třeba větších vzdáleností, vzhledem na nervy velitelů a vojsk.

Počáteční vzdálenost ruských skupin činí jak ve Východním Prusku, tak i v Haliči asi 160 km. Konečná vzdálenost jižního křídla 1. armády od bojiště u Tannenbergu je 29. srpna jen 30 km, aniž se dává generál Hindenburg rušit v dovršování porážky 2. armády. Naopak jsou v Haliči křídla 5. a 3. ruské armády 1. září od sebe vzdálena ještě 50 km, a ač porážka 5. armády není ještě dokonalá, spokojuje se ruské velení více méně dobrovolným ústupem 5. armády a přeskupuje své síly na jih.

Velitel si stanoví předem čáru, na níž může připustit postup zadržované skupiny. Tuto čáru volí tak, aby neměla ještě vlivu na děje na hlavním bojišti, aniž je při tom příliš úzkostlivý. Umístění této čáry se ovšem mění podle toho, jak se vyvíjí situace. Tak je za bitvy u Tannenbergu 29. srpna jižní křídlo 1. armády u Bischofsburgu, kde 26. srpna bylo západní křídlo 2. armády. Toto je však 29. srpna zatlačeno za Ortelsburg, a proto dosažení Bischofsburgu 1. armádou nemá vlivu na operace 8. německé armády.

Dosáhne-li ovšem nepřítel předvídané čáry, nezbyvá než vzdát se operace na vnitřních liniích, ustoupit a přejít k obraně na široké frontě proti soustředěným silám nepřítele. Nevýhody tohoto obratu netřeba zdůrazňovat. Proto nesmí býti velitel nervosní a musí vytrvat do krajnosti. Přerušit bitvu, jak se to stalo u Gumbinnen, je-li operace špatně nasazena, lze beztravně, jen dokud jsou nepřátelské skupiny dosti vzdáleny; vždy však to znamená ztrátu času.

Prostor sám o sobě jest jen jednou složkou k získání času, jež hož je třeba k porážce oddělené skupiny. Čas, který je k tomu dán, není vymezen jen vzdáleností druhé skupiny, nýbrž i rychlostí, kterou tato skupina danou vzdálenost projde. Podle toho musí být kalkulována síla brzdicí skupiny, jejíž odpor však závisí též na manévrovací schopnosti a morální hodnotě vojsk. Němcům stačí ve Východním Prusku poměr 1 : 5 v poměru k ruským silám, Rakušané v Haliči poměr 2 : 3.

Odolnost brzdicí skupiny zvyšují dále přírodní a umělé překážky, které se stavějí zadržované skupině v cestu. Takovými překážkami byla ve Východním Prusku opevněná čára Mazurských jezer v délce asi 70 km, v Haliči přítoky Dněstru: Zbrucz, Seret, Strypa, Gnila Lipa, Zlatá Lipa a Veresznicie, jichž využití však nebylo předvídáno; jejich význam byl pochopen teprve v průběhu operace.

Čas, který potřebuje útočná skupina k tomu, aby dosáhla zdrcujícího vítězství, lze těžko předem stanovit. Vidíme, že ve Východním Prusku potřebuje 8. německá armáda:

3 dny k přesunu na jih, 23.—25. srpna,

6 dní k vybojování bitvy, 26.—31. srpna,

6 dní k přesunu na sever, 1.—8. září a

8 dní k vybojování bitvy proti severní skupině, 7.—14. září.

V Haliči potrebujú rakouské armády:

3 dňi pro uskúpení na sever, 23.—25. srpna,

8 dňi k vybojováni bitev na severu, 26. srpna — 2. září,

4 dňi k přesunu na východ, 3.—6. září,

5 dňi k boji proti východní skupině 7.—11. září.

Zkrácení doby nutné k zdolání jedné nepřátelské skupiny hledí velitel dosíci všemi prostředky, a to jak v bitvě samé, tak i při přesunu. Vybaví útočnou skupinu maximem prostředků, které má k dispozici, určí jí manévry, který vede k rozhodnému úspěchu v nejkratší době, a započne co nejdříve s přesuny, jež mají velikou důležitost: využije všech dopravních prostředků a uspořádá pochody co nejvýhodněji.

Přes všechna tato opatření nelze čas potřebný k zničení té oné skupiny předem přesně určit. Nepřítel může změnou směru anebo vhodným opatřením (ústupem) zmařit zamýšlený dílčí manévry a zdržovat porážku napadené skupiny. Odolnost nepřítele a průbojnost vlastních vojsk jsou další velkou složkou při kalkulaci času. Nemůže-li tedy velitel přesně určit nutný čas, musí hledět učinit vše, aby svou operaci provedl v nejkratším čase.

Hledí proto soustředit maximum sil na rozhodném bojišti.

Povšimneme-li si rozvrstvení sil v jednotlivých bitvách ve Východním Prusku a v Haliči, zjistíme tyto poměry:

Gumbinnen: na bojišti	$\frac{105}{508}$	na jižní frontě	$\frac{65}{268}$
Tannenberg: na bojišti	$\frac{153}{728}$	na západní frontě	$\frac{27}{46}$
Mazurská jezera: na bojišti	$\frac{184}{1074}$	na jižní frontě	$\frac{46}{70}$
Krasnik a Komarow: na bojišti	$\frac{447}{1196}$	na východní frontě	$\frac{215}{690}$
Rava Ruska: na bojišti	$\frac{425}{1232}$	na severní frontě	$\frac{225}{600}$

Je tedy na rozhodujícím bojišti u Tannenbergu soustředěno $\frac{5}{6}$, u Mazurských jezer $\frac{4}{5}$ sil, v ostatních bitvách, které neměly úspěchu, jen $\frac{2}{3}$ sil. Srovnáme-li však soustředěné síly se silami nepřítele na tom onom bojišti, objeví se nám jiný obraz. Poměry ty jsou:

u Gumbinnen: Němci	$\frac{105}{508}$	Rusové	$\frac{94}{408}$	t. j. Němci	$\frac{+11}{+100}$
u Tannenbergu: Němci	$\frac{153}{728}$	Rusové	$\frac{175}{612}$	t. j. Němci	$\frac{-22}{+116}$
u Mazurských jezer: Němci	$\frac{184}{1074}$	Rusové	$\frac{228}{924}$	t. j. Němci	$\frac{-44}{+150}$
u Krasnika a Komarova: Rakušané	$\frac{447}{1196}$	Rusové	$\frac{256}{950}$		
t. j. Rakušané	$\frac{+191}{+246}$				
u Ravy Ruské: Rakušané	$\frac{425}{1232}$	Rusové	$\frac{413}{1562}$	t. j. Rakušané	$\frac{+12}{-330}$

Přes krajní soustředění sil mají tedy Němci jen u Gumbinnen slabou převahu pěchoty, jinak jenom převahu dělostřelectva; zato Rakušané mají 1. údobí značnou převahu pěchoty i dělostřelectva, v 2. údobí jen převahu pěchoty. Přes to jsou Tannenberga a Mazurská jezera tím rozhodným vítězstvím, které je nutné k úspěchu na vnitřních liniích, kdežto Krasnik a Komarov nedostačují. Je to tedy spíše duch, kterým je ovládána celá operace, vědomí, že bylo do krajnosti učiněno vše pro její zdar, a z toho vyplývající důvěra ve vítězství, co přináší úspěch než opatrnické spolehnutí na všechny možné eventuality. (Příště dále.)

Z cizích revuí.

NAZIONE MILITARE, čís. 5/1935.

Vittorio Franchini:

Německo. Studium s hlediska přípravy na válku.

Autor pojednává o jednotlivých faktorech Německa, které jsou rozhodující při organizaci národa pro válku.

Velikostí území je Německo na třetím místě, počtem obyvatelstva hned za Ruskem. Nejlidnatější je Sasko, Slezsko a krajiny podél Rýnu, kde je přes 200 obyvatel na 1 km².

S hlediska etnického je Německo téměř jednonárodní, poněvadž má jen 1% menšin (Slované), zato má četné Němce v zahraničí, žijící na souvislém území, jako v Rakousku, ČSR., v Polsku a částečně i ve Francii a v Jugoslávii.

Demografický přírůstek činí asi 300.000 ročně, což působí Němcům vážné starosti. Emigrace směřuje ponejvíce do USA. a v roce 1922 se zmenšila na pouhých 10.000 vystěhovalců.

Zemědělství. Přes to, že Německo je zemí průmyslovou, je v zemědělství zaměstnáno 30,5% obyvatelstva. Dosahuje však přes dosti nepříznivé klimatické podmínky velmi dobrých výsledků, vzhledem k racionálnímu hospodaření a k značným podporám od státu. Sklizeň však nekryje domácí spotřebu. Lesní hospodářství (25% území jsou lesy) není postačující, a proto je nutný značný dovoz.

Nerostné bohatství. Německo má bohatá ložiska uhelná a roční produkci asi 100 milionů tun je na třetím místě. Nutno uvážit, že ve válce možno těžbu až ztrojnásobit. Hlavní ložiska jsou v Porúří, ve Slezsku a v Sasku. Železné rudy má Německo mnoho, není však postačující pro obrovský průmysl, a proto ji dováží ze Švédska a Španěl. K úhradě domácí spotřeby je nutno dovážet měď, zinek a olovo. Co se minerálních zdrojů týče, je Německo za války soběstačné, ne však na dlouhou dobu.

Průmysl. Německo má velmi rozvinutý a výkonný průmysl a řadí se mezi první státy Evropy. Je to zvláště průmysl ocelářský, chemický a textilní. Německo je soběstačné a vyváží velké množství výrobků.

Komunikace. Bohatá a velmi výkonná komunikační síť silniční a železniční s dostatečným počtem dopravních prostředků usnadňují Němcům rychlý přesun a manévry větších jednotek. Tato síť je dobře doplňována četnými splavnými řekami, spojenými průplavy. Německá železniční síť má velkou výhodu, že nemá hlavní komunikační střediska jako jiné země (Paříž ve Francii).

Obchodní loďstvo je podle velikosti tonáže na 4. místě. Německo disponuje velmi vyvinutou vzdušnou sítí se značným počtem dopravních letadel.

V zahraničním obchodě je Německo silně aktivní.

Německo je celek, který má velmi dobré podmínky k vedení války. Jeho slabinou jsou jeho nejbohatší minerální a průmyslové oblasti, které jsou ponejvíce blízko hranic